

WANDELING IN NOORD NEDERLAND REITDIEPGEBIED

Jan Bosboom

oor deze wandeling is Sauwerd als beginpunt gekozen. Het gebied van het Reitdiepdal waarin Sauwerd is gelegen wordt gekenmerkt door zijn weidse vergezichten. Het draagt een agrarisch karakter, in het westelijke deel bestaat het bodemgebruik hoofdzakelijk uit veeteelt, naar het oosten toe treedt een zeer geleidelijke overgang op naar akkerbouw. Het bewoningspatroon wordt gekenmerkt door bewoning op de wierden en verspreid liggende boerderijen. Enkele dorpen hebben nog het karakter van een streekdorp oa. Zuidwolde, Noordwolde en Ellerhuizen.

Het ontstaan van de huidige ruimtelijke herkenbare oppervlaktevormen in het Reitdiepgebied is een gevolg van diverse geomorfologische processen. Erosie en sedimentatie zijn in dit gebied voornamelijk gevolgen van de werking van getijdenrivieren en de zee. Ook de mens heeft het Reitdiepgebied sterk beïnvloed door het opwerpen van wierden, door afgravingen (tichelwerk), bedijkingen en het dichtschuiven van afgesneden meanders.

Duidelijk zijn in dit gebied nog verschillende elementen herkenbaar: stroomnaalden, oeverwallen, verlande en/of afgesneden meanders en kwelderruggen, dit alles als relikten van voormalige getijdengeulen.

De eerste bewoning van dit gebied heeft plaatsgevonden op kwelderwallen en oeverwallen (Middelstum, Boerdamsterweg) later ook op wierden (Ezinge, vanaf plm. 600 v. Chr.). Veilig was men hierdoor allerminst, de strijd tegen het water bleef aktueel.

Het terpengebied is vrij intensief bewoond geweest. Via de Hunze moet er een goede handelsverbinding met het pleistocene deel van Nederland zijn geweest getuige de verspreiding van het Terra Sigillata aardewerk (\pm 200 v. Chr. tot 250 na Chr).

In Sauwerd zijn Romeinse munten gevonden (Laanweg) tevens Romeinse gebruiksvoorwerpen, en een bronzen fibula.

Voor we aan de wandeling beginnen nog enige uitspraken over het Reitdiepgebied. Het 'Grondjournaal':

'Ook in de reactie op de 'groene' nota's van de Stichting Natuur en Milieu - de centrale werkorganisatie van particuliere instellingen voor natuurbehoud en milieubeheer - wordt met bestrekking tot de keuze van de proefgebieden voor een nationaal landschapspark opgemerkt, dat een typisch kleigebied ontbreekt. Door de Stichting wordt dan ook in overweging gegeven het Groningse Reitdiepdal aan de reeds aangewezen proefgebieden toe te voegen'.

Ontwerp streekplan provincie Groningen: 'Mede omdat in Groningen een tekort aan natuurgebieden is zouden zeker het Reitdiepdal, maar ook Middag en een deel van Humsterland tezamen voor nationaal landschapspark in aanmerking moeten komen.'

'Reitdiepgebied belangrijk uit oogpunt van flora, vegetatie en fauna'.

'Reitdiepgebied pleisterplaats voor goudplevieren, ganzen en kleine zwaan'

Sauwerd is te bereiken per fiets - trein - bus of auto. Vanuit Groningen gaan we voor

de verkeerslichten in Sauwerd linksaf, eerste straat rechts, en daarna de eerste weg links. Een parkeerterrein is 't beginpunt.

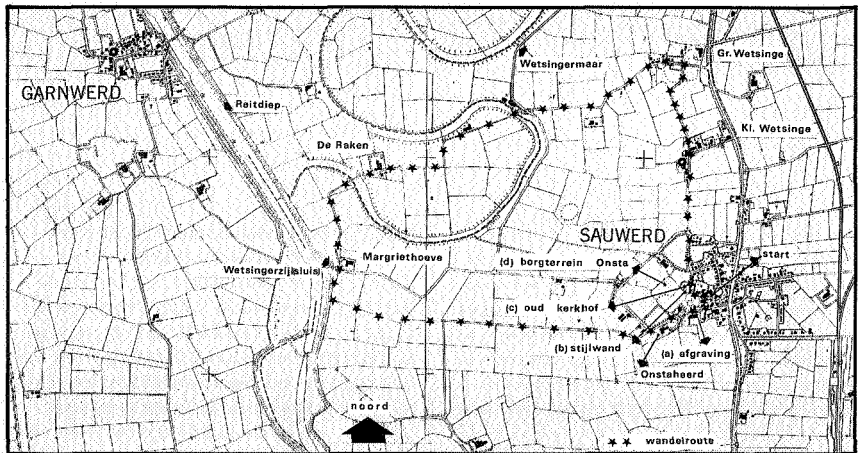
De gehele wandeling, rustig gelopen, duurt plm. 2 uur, de hond moet thuis blijven, mag ook niet aan de lijn worden meegenomen omdat de tocht voert door de landerijen met grazend vee. De beste tijd om te wandelen is vanaf 10 uur 's morgens tot \pm 3 uur 's middags, en van 's avonds 7 uur tot 10 uur, ook al weer in verband met het vee dat bij de boerderij wordt gemolken, en in de niet genoemde tijden gebruik moet maken van de wandelpaden. Vanaf de startplaats recht door. Onmiddellijk aan de linkerzijde is een afgraving te zien van de terp Sauwerd.

Van de Onstaborg is eigenlijk veel te vertellen, deze borg dateert n.l. al van vóór de 13e eeuw. In de 14e eeuw is deze borg geweldig versterkt, met een dubbele gracht langs en rond de borg met 5 verdedigingstorens en muren ter dikte van 8 stenen. De naam ONSTA komt volgens Nobiliarium Groningana van Wilhelm Coenders van Helpman het eerst voor in 1248.

In 1400 trokken de groningers naar Sauwerd en belegerden de Onstaborg. De borg werd na een langdurig beleg verwoest. Men heeft de borg herbouwd in 1425. In 1765 is de borg gesloopt. Daarmee is een einde gekomen aan een vesting, die bijna 6 eeuwen lang het dorpsbeeld van Sauwerd beheerste. De puinheuvel heet 't Olde Hof'. De aanleg met grachten is grotendeels bewaard gebleven.

We verlaten nu Sauwerd en wandelen in de richting van Klein Wetsinge over het 'Hoogpad'. Al gauw zien we een klein kerkorentje boven de bomen uitsteken met aan de rechterzijde de bekende molen van Wetsinge, die hoognodig een restauratiebeurt moet

Reitdiepdal bij Sauwerd

ondergaan. In het begin van de 19e eeuw verkeerde de Kerk in een bouwvallige staat. Volgens overleveringen moest men \pm 1835 in de Kerk van Wetsinge bij regenachtig weer een paraplu op hebben. . . . In 1938 was de tijd rijp voor een rampzalig besluit: afbraak van de tofstenen Kerk in Wetsinge, welk besluit in 1840 ook werd uitgevoerd. Een nieuw kerkgebouw verrees tussen de beide afgebroken Kerken van Wetsinge en Sauwerd.

In Klein Wetsinge aangekomen is het 3e huis rechts de pastorie. We wandelen nu naar Groot Wetsinge, ook een terpdorp en slaan bij het rode steenslagpad linksaf. Op dit punt nog goed waarneembaar de steilwand van een afgraving. Er is rondom Groot Wetsinge veel grond afgegraven, die toen afgevoerd werd naar de Veenkoloniën ter verbetering van de grond aldaar. Gun u nog een blik achterom naar Klein Wetsinge met zijn markante molen.

Men passeert links een oud kerkhof, wat verwaarloosd, en de oude pastorie (wit). In 1884 werd de oude pastorie verlaten, deze doet nu dienst als smederij annex veehouderij. De weg vervolgend wandelen we nu de Terp af richting boerderij 'De Raken' genoemd naar deze buurt. Opvallend is dat links van 't pad weidebouw en rechts akkerbouw wordt bedreven. We passeren nu de Uiterdijksbrug waaronder de Wetsingermeer naar 't Reitdiep aan de linkerzijde stroomt. Na 't brugje (zwart pannengruiswegje) zien we nu de eerste meander duidelijk in 't landschap, met rechts ook nog goed zichtbaar een steilwand. Tevens is ook goed te zien enige verhogingen in het landschap.

Na de boerderij 'De Raken' buigt de weg enigszins naar 't zuiden. We blijven volgen naar Wetsingerzijlsluis waar men voor de tweede maal een meander in 't landschap kan

bewonderen, met - in augustus - in een der sloten de zwanebloem in bloei. De weg eindigt nabij de 'Margriethoeve'. Wij vervolgen onze wandeling naar het nabij gelegen sluisje, nu een open verbinding met het Reitdiep. Een steen aan 't sluisje herinnert ons aan een vernieuwing in het jaar 1878. Op de dijk een mooi gezicht op Gamwerd, en het *open landschap* er om heen.

Vanaf 't sluisje gaat deze wandeling over partikulier terrein; de betrokkene eigenaren verleenden toestemming om de volgende route naar Sauwerd te volgen. Bij het sluisje nu links het hek overklimmen of er om heen....., (niet bang zijn als er toevallig koeien grazen), daarna over graspad langs de sloot waarbij we nog twee hekken passeren en mee buigen met de bocht (stenen voetpad) richting hoogspanningsleiding.

Deze hoogspanningsleiding is wel zeer bepalend voor het landschap in het Reitdiep-

gebied, een storend element van de eerste orde. Langs bouwlanden naderen we nu Sauwerd weer. Aangekomen op een asfaltweggetje rechtsaf naar 't dorp, wandelen we langs de 'ONSTA HEERD' en zien nog aan de linkerzijde een gedeeltelijke afgraving van de terp. Om deze Heerd wandelend komen we weer in 't dorp en via de eerste weg links arriveren we op de plaats waar we 2 uur geleden zijn gestart.

Met dank aan de eigenaren Horinga, Dijkstra, Veldman en Datema die spontaan reageerden op het verzoek over hun landerijen deze wandeling mogelijk te maken.

Ook is dank verschuldigd aan de heer A. Datema die met mij deze wandeling heeft voorbereid en meegewandeld, en onderweg vele interessante details heeft aangewezen.

Wetsingermaar

Lui koukveterswief

*Sauwerd ien e boomm
Woont n wief, hait Grait,
'k Heb ter noa vernoomm,
't Is de beste nait.
Zai lopt bie stroat,
Zai spint gain droad,
Zai naait gain steek
Schuddelwoater staat ter nog
Van vleedn week*

(naar K. ter Laan).

Literatuur:

'Adorp, Sauwerd en Wetsinge in oude foto's'. 'De geschiedenis van Sauwerd en omstreken'. 'Het beeld van het Reitdiepdal'. 'Sauwerd'. De mogelijkheden voor landinrichting in een gebied van grote kulturhistorische en geomorfologische waarde'. 'Ontwerp streekplan provincie Groningen'.

De heer J. Bosboon is bestuurslid van de Stichting 'Het Groninger Landschap'.

